

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 2 มิถุนายน 2538

คู่มือนักเลือกตั้ง (1) ตอนเปิดตลาดนักการเมือง

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ความรู้สมรรถภาพของพรรคประชาธิปไตยในการอธิบายให้พรรคพลังธรรมฟังว่า เหตุใดการปฏิรูปที่ดินจึงกลายเป็นการให้ความชอบธรรมแก่เศรษฐกิจและสมุนบริวารของผู้นำพรรคประชาธิปไตยบางคนในการถือครองที่ดิน อันเป็นเหตุให้พรรคพลังธรรมเลือกยื่นอยู่ข้างความชอบธรรม และถอนตัวออกจากการร่วมรัฐบาล นำมาซึ่งการยุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2538

การยุบสภามีผลในการทำลายดุลยภาพทางการเมืองที่มีอยู่เดิม และก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อปรับตัวสู่ดุลยภาพใหม่หลังการเลือกตั้งวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ในการยุบสภาครั้งนี้ นักเลือกตั้งบางคนตัดสินใจออกไปจากตลาดนักการเมือง โดยที่ในขณะเดียวกันก็มีนักเลือกตั้งหน้าใหม่ก้าวเข้ามาแทนที่ นักเลือกตั้งจำนวนมากกำลังอยู่ในกระบวนการย้ายพรรค ซึ่งจะยังผลให้พรรคการเมืองบางพรรคเฟื่องฟู และบางพรรคซบเซา พรรคที่ซบเซาบางพรรคอาจพบจุดจบในท้ายที่สุด โดยที่ในขณะเดียวกันก็มีการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่เฉกเช่นเดียวกัน

"คู่มือนักเลือกตั้ง" ฉบับที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ เขียนขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมของนักการเมืองและพรรคการเมืองในช่วงเวลาสองทศวรรษเศษที่ผ่านมา โดยที่มิได้มีเจตนาารมณัพื้นฐานที่จะให้คำแนะนำแก่นักเลือกตั้ง ซึ่งจำนวนไม่น้อยเป็นอเวไนยสัตว์ หากแต่ต้องการที่จะให้คำทำนายเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักการเมืองและพรรคการเมืองเป็นสำคัญ

ข้อ 1. นักเลือกตั้งหน้าใหม่ที่ตัดสินใจเข้าสู่ตลาดนักการเมืองจำเป็นต้องประเมินฐานทางการเมืองของตน หากไม่มีฐานทางการเมืองที่มั่นคงในเขตการเลือกตั้งที่จะลงสมัครย่อมหาพรรคการเมืองสังกัดได้ยาก ในการนี้จำเป็นต้องมีหัวคะแนนและเครือข่ายทางการเมืองที่กว้างขวาง การไต่เต้าเป็นนักการเมืองระดับชาติอาจจำเป็นต้องผ่านสนามการเมืองระดับท้องถิ่นอย่างน้อยที่สุดเพื่อจัดตั้งระบบหัวคะแนนและเครือข่ายทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ นักเลือกตั้งหน้าใหม่จึงต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร หากปราศจากฐานทางการเมืองและฐานะทางเศรษฐกิจ ถึงจะมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อประเทศชาติและอุดมการณ์ทางการเมืองอันแรงกล้าจะไม่สามารถผ่านเข้าสู่ตลาดนักการเมืองได้

ข้อ 2. ในการเลือกพรรคการเมืองเพื่อเข้าสังกัดนักเลือกตั้งหน้าใหม่ไม่ควรเสียเวลาศึกษานโยบายและอุดมการณ์ของพรรคการเมืองแต่ละพรรค เพราะพรรคการเมืองเหล่านี้ไม่มีนโยบายและอุดมการณ์ที่แท้จริง จึงไม่มีความแตกต่างในด้านนี้ นักเลือกตั้งที่มีเป้าหมายอยู่ที่ตำแหน่งรัฐมนตรี จะต้องเลือกสังกัดพรรคการเมืองที่มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลสูง แต่พรรคการเมืองเช่นว่านี้มักจะมีผู้แย่งกันเข้า เพราะนักเลือกตั้งล้วนต้องการเป็นใหญ่ในแผ่นดินด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น นักเลือกตั้งหน้าใหม่จะต้องจัดลำดับพรรคการเมือง คู่ๆเดียวกับที่นักเรียนจัดลำดับมหาวิทยาลัยในฤดูการสอบคัดเลือก เมื่อเข้าพรรคการเมืองลำดับสูงสุดมิได้ ก็ต้องเลือกลำดับรองลงไป โอกาสที่นักเลือกตั้งหน้าใหม่จะได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้งขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งของฐานทางการเมืองและฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับภาวะการแข่งขันในเขตการเลือกตั้งที่จะลงสมัครด้วย หากเขตการเลือกตั้งที่จะลงสมัครเป็นเขตที่พรรคการเมืองที่เลือกมีผู้สมัครที่เข้มแข็งอยู่แล้ว นักเลือกตั้งหน้าใหม่ย่อมยากที่จะแทรกตัวเข้าไปได้ ดังนั้น จึงต้องหันไปหาพรรคการเมืองที่ไร้ฐานในเขตการเลือกตั้งที่จะลงสมัคร

ข้อ 3. เพื่อให้ผ่านกระบวนการคัดสรรเพื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองที่เลือกสังกัด นักเลือกตั้งหน้าใหม่อาจต้องใช้จ่ายเงินหลั่อื่น เงินบริจาคที่มีลักษณะประดุจหนึ่ง 'สินบน' นี้ไม่ควรให้แก่พรรคในฐานะนิติบุคคล แต่ควรให้แก่ผู้นำพรรคในฐานะปัจเจกบุคคล การบริจาคเงินให้แก่พรรคในฐานะนิติบุคคลไม่หลักประกันว่าจะได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนพรรค เพราะจะไม่มีผู้ใดถือเป็นธุระในการผลักดันให้ผ่านกระบวนการคัดสรร แต่การบริจาคเงินให้แก่ผู้นำพรรคนั้น อย่างน้อยที่สุดผู้นำพรรคที่รับเงินบริจาคต้องมีส่วนรับผิดชอบในการผลักดันนักเลือกตั้งหน้าใหม่ที่ให้เงินบริจาคมานั้น การบริจาคเงินในกรณีเช่นว่านี้มีจำต้องให้แก่หัวหน้าหรือเลขาธิการพรรคเสมอไป แต่ควรให้แก่ผู้นำ 'มุ้ง' ที่ทรงอิทธิพลในการคัดเลือกตัวแทนพรรค การเลือก 'ผู้นำมุ้ง' เพื่อบริจาคเงินจำต้องศึกษาการเมืองภายในพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่าง 'มุ้ง' อย่างรอบคอบ

ข้อ 4. นักเลือกตั้งหน้าใหม่ที่มีเงินถุงเงินถึงและมีฐานเศรษฐกิจรองรับอย่างมั่นคงอาจมองข้ามทางเลือกตามข้อ 3 โดยหันไปจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ในกรณีเช่นนี้ นักเลือกตั้งหน้าใหม่สามารถคัดเลือกตนเองให้เป็นตัวแทนพรรค โดยไม่ต้องง้อพรรคการเมืองอื่นใด หากต้องการหวังผลในการยึดอำนาจปกครองพรรคการเมืองที่จัดตั้งใหม่จักต้องมีเงินทุนไม่น้อยกว่า 2,000 ล้านบาท ยุทธวิธีในการยึดกุมอำนาจรัฐในระบบทุนนิยมดังเช่นสังคมเศรษฐกิจไทยก็เพียงแต่ปล่อยให้กลไกราคาทำงาน เพราะนักเลือกตั้งไทยล้วนแล้วแต่เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เคลื่อนย้ายตามแรงดึงดูดของกลไกราคา และสามารถขายแม้แต่จิตวิญญาณและความเป็นมนุษย์ การแข่งขันด้านราคาเป็นสูตรสำเร็จที่ต้องท่องให้ขึ้นใจ

ข้อ 5. นักเลือกตั้งหน้าใหม่ที่ไม่มีเงินถุงเงินถังตามข้อ 4. และไม่มีแม้แต่เงินบริจาคตามข้อ 3. จำต้องอดทนในการไต่เต้าบันไดทางการเมือง กล่าวคือ ภายหลังจากพยายามสร้างฐานการเมืองในเขตการเลือกตั้งที่หมายตาไว้แล้ว ก็ต้องแสวงหาผู้อุปถัมภ์ทางการเมืองที่มีฐานมั่นคงและอนาคตสดใส นักเลือกตั้งหน้าใหม่ต้องทำงานรับใช้ผู้อุปถัมภ์ นับตั้งแต่การเป็นผู้ติดตามจนถึงยามหน้าห้อง พร้อมทั้งแสดงความจงรักภักดีต่อผู้อุปถัมภ์และระคอบยั้งหวะให้ผู้อุปถัมภ์ผลักดันให้เป็นตัวแทนพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง

ข้อ 6. นักเลือกตั้งหน้าเก่ามีความได้เปรียบนักเลือกตั้งหน้าใหม่ เพราะอย่างน้อยที่สุดได้พิสูจน์แล้วว่ามีความสามารถเลือกตั้งของตน นักเลือกตั้งหน้าเก่าจึงไม่มีปัญหาในการหาพรรคสังกัด ตรงกันข้าม นักเลือกตั้งหน้าเก่าอยู่ในฐานะที่จะเลือกพรรคการเมืองได้ หากพรรคทางการเมืองยิ่งมากเพียงใด ก็ยิ่งมีอำนาจต่อรองมากเพียงนั้น นักการเมืองหน้าเก่ามีทางเลือกที่จะสังกัดพรรคเดิม หรือตัดสินใจย้ายพรรค การตัดสินใจเรื่องนี้เป็น การตัดสินใจทางเศรษฐกิจ เพราะการสมัครรับเลือกตั้งเป็นการลงทุนทางการเมือง หากการสังกัดพรรคเดิมมีหลักประกันว่าจะได้รับตำแหน่งทางการเมืองที่ดีขึ้น และ/หรือได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเกินกว่ารายจ่ายทางการเมืองที่ต้องเสียก็อาจเลือกสังกัดพรรคเดิม หากอนาคตทางการเมืองและเศรษฐกิจในพรรคเดิมไม่สดใส ก็ต้องตัดสินใจย้ายพรรค แต่ทั้งนี้ต้องแน่ใจว่า การย้ายพรรคช่วยให้ได้ผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจดีกว่าเดิม การประเมินเรื่องนี้ต้องอาศัย Cost- Benefit Analysis นักเลือกตั้งที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีเหตุผล (economic rationality) ต้องละทิ้งพรรคที่ไม่มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล โดยเคลื่อนย้ายไปสู่พรรคที่มีโอกาสร่วมจัดตั้งรัฐบาล การคงอยู่ในพรรคที่ต้องเป็นฝ่ายค้านจะไม่ได้ผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ผู้นำฝ่ายค้านหลายคนได้ล้มระสรวลความอดอยากปากแห้งมาแล้ว

ข้อ 7. ราคาของนักเลือกตั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการตัดสินใจย้ายพรรค ราคาคือผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ (demand) กับอุปทาน (supply) ในตลาดนักการเมือง ในด้านหนึ่งโอกาสในการได้รับเลือกตั้งและพรรคทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนด 'ราคา' ของนักเลือกตั้งแต่ละคน หากโอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งยิ่งสูงมากเพียงใด 'ราคา' ก็ยิ่งสูงมากเพียงนั้น ในอีกด้านหนึ่ง 'ราคา' ดังกล่าวนี้นับอยู่กับอำนาจซื้อของพรรคการเมืองด้วย พรรคการเมืองกระจอกงอกงอย่อมไร้อำนาจซื้อ ตรงกันข้ามกับพรรคการเมืองที่มีโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาลสูงย่อมอยู่ในฐานะที่จะเสนอซื้อในราคาสูง ยิ่งหัวหน้าพรรคมีความกระสันต์อยากเป็นนายกรัฐมนตรีมากเพียงใด ราคาที่เสนอซื้อจะยิ่งสูงมากเพียงนั้น โดยทั่วไปแล้ว พรรคการเมืองที่มีโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาลสูงมักจะไม่ค่อยมีปัญหาการขาดแคลนเงินทุน เพราะนายทุนพากันกระเด็นเงินให้เพื่อหวังผลประโยชน์ในอนาคต เมื่อถึงฤดูเลือกตั้ง นักเลือกตั้ง

ต้องซื้อปั้งตามพรรคการเมืองต่างๆเพื่อสืบหาราคา สารสนเทศเกี่ยวกับราคาเป็นสารสนเทศที่ไม่สมบูรณ์ (imperfect information) จำเป็นต้องอาศัยการสืบค้นอย่างมีประสิทธิภาพ ราคาขั้นต่ำ 5 ล้านบาทที่จ่ายกันในฤดูกาลเลือกตั้งปี 2535 กลายเป็นราคา 'หมาเมิน' ในฤดูกาลเลือกตั้งปี 2538 ราคาที่จ่ายกันในฤดูกาลนี้อยู่ในช่วง 10-20 ล้านบาท สำหรับนักเลือกตั้งชั้นสุดยอด ราคาจะสูงกว่าระดับดังกล่าวนี้ แต่นักเลือกตั้งชั้นเลวอาจได้ราคาต่ำกว่านี้ จึงสืบค้นราคาให้ห้องแท้มิฉะนั้นอาจต้องเสียใจในภายหลังว่า ขาดตัวไม่สมราคา

ข้อ 8. จงอย่าฟังเสียงนกเสียงกาที่โจมตีการย้ายพรรค การย้ายพรรคโดยสาระสำคัญมีสภาพเสมือนหนึ่งการเปลี่ยนบริษัทที่ทำงานจึงมิใช่เรื่องผิดจริยธรรมทางการเมืองแรงงานยังย้ายถิ่นได้ เหตุไฉนนักการเมืองจึงย้ายพรรคมิได้ ในทำนองเดียวกัน พรรคการเมืองก็ไม่ต้องใส่ใจต่อเสียงโจมตีการซื้อนักเลือกตั้ง บริษัทธุรกิจยังซื้อตัวพนักงานด้วยการเสนอจ่ายเงินเดือนสูงกว่าบริษัทอื่นๆได้ เหตุไฉนพรรคการเมืองจึงซื้อตัวนักเลือกตั้งมิได้ การที่พรรคการเมืองซื้อตัวนักเลือกตั้งก็ประดุจหนึ่งบริษัทธุรกิจซื้อตัวมืออาชีพ จึงทำให้ประชาชนชาชินกับการย้ายพรรคและการซื้อตัวนักเลือกตั้ง การที่พรรคการเมืองทุกพรรคปรับตัวสู่แนวทางนี้นับเป็นพัฒนาการที่ถูกต้อง ในอนาคตนักเลือกตั้งควรจะโฆษณาขายตัวทางสื่อมวลชน และพรรคการเมืองควรจะประกาศซื้อตัวนักเลือกตั้งอย่างเปิดเผย เมื่อสารสนเทศเกี่ยวกับราคาเป็นสารสนเทศที่สมบูรณ์แล้ว ตลาดนักการเมืองจะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อ 9. เมื่อตัดสินใจย้ายพรรค และเลือกพรรคที่จะสังกัดใหม่แล้ว จงเจรจาต่อรองราคาอย่างมีประสิทธิภาพ การเจรจাজักต้องกำหนดพื้นฐานบนผลประโยชน์ระยะสั้น เพราะผลประโยชน์ระยะยาวเป็นเรื่องไม่แน่นอน นักเลือกตั้งจำนวนมากต้องออกหักเนื่องจากผิดหวังกับคำสัญญาต่างๆแล้วๆ ราคาที่นักเลือกตั้งได้รับมีทั้งราคาในรูปตัวเงินและราคาที่มิใช่ตัวเงินตัวอย่างของ 'ราคา' ที่มีใช่ตัวเงิน ได้แก่ตำแหน่งทางการเมือง แต่นักเลือกตั้งที่ชาญฉลาดจักต้องไม่หลงคารมกับคำสัญญาเกี่ยวกับตำแหน่งทางการเมือง ยุทธวิธีที่จะเสริมสร้างอำนาจต่อรองของนักเลือกตั้ง ก็คือ การหิว ส.ส. บริวารให้ย้ายพรรคตามไปด้วย หากปราศจาก ส.ส. บริวารแล้ว อำนาจต่อรองย่อมมีน้อย อย่างไรก็ตาม หากปรากฏในภายหลังว่า นักเลือกตั้งมิได้รับ 'ราคา' ครบถ้วนตามสัญญา ควรจะป่าวร้องให้เป็นที่ทราบโดยทั่วไป พรรคการเมืองดังกล่าวจะได้สูญเสียความเชื่อถือในตลาดนักการเมือง

ข้อ 10. ในทันทีที่การย้ายพรรคตกลงกันได้แล้ว นักเลือกตั้งจะต้องให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเลวระยำของพรรคการเมืองเดิม และสรรเสริญพรรคการเมืองที่จะย้ายสังกัด เพื่อสร้างความชอบธรรมในการย้ายพรรค